

فهرستگان پایان نامه‌های حقوقی و جزایی

■ علی بیرانوند^۱

کارشناسی ارشد کتابداری و عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

■ سحر علیپور^۲

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی و عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

■ معاونت آموزش قوه قضائیه. مجموعه

فهرستگان پایان نامه‌های جزایی، تهران:

انتشارات جاودانه، ۱۳۸۸، ۲۷۵ ص،

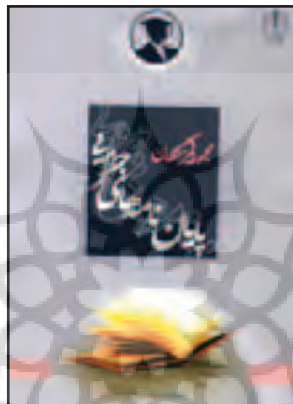
شابک: ۰۹۷۸-۹۶۴-۲۵۷۳-۹۶-۷

■ معاونت آموزش قوه قضائیه. مجموعه

فهرستگان پایان نامه‌های حقوقی، تهران:

انتشارات جاودانه، ۱۳۸۸، ۳۳۴ ص،

شابک: ۰۹۷۸-۹۶۴-۲۵۷۳-۹۵۰-۰

مقدمه

بر اساس تعریفی که سلطانی و راستین، درباره فهرستگان ارائه کرده‌اند، فهرستگان قسمتی از مجموعه چند کتابخانه است که بر مبنای موضوع، نویسنده یا عنوان تنظیم شده باشد (سلطانی و راستین، ۱۳۸۸، فهرستگان). در واقع فهرستگان ابزاری است برای پایان دادن به بی‌نظمی موجود در میان مجموعه رکوردهای مربوط به یک موضوع خاص. همچنین مرادی در بیان تفاوت‌های فهرستگان و کتاب‌شناسی‌ها می‌نویسد که فهرستگان سیاهه‌ای از نام و مشخصات دسته‌بندی‌شده از منابع کتابی و غیر کتابی یک یا چند کتابخانه خاص است، در حالی که کتاب‌شناسی مجموعه کتابخانه خاصی را مدنظر نمی‌گیرد (مرادی، ۱۳۸۷، ص ۳۴). از این تعریف به خوبی می‌توان نتیجه گرفت که یکی از معیارهای روشن و ضروری برای یک فهرستگان، مشخص کردن محل قرار گرفتن رکوردهای مورد اشاره در فهرستگان است. ویژگی دوم روزآمد بودن منابع مورد اشاره در فهرستگان است. رعایت کردن این ویژگی کمک می‌کند تا خواننده از آخرین تغییر و تحولات و منابع موجود در موضوع مورد نظر خود مطلع شود.

درباره کتاب

مجموعه فهرستگان پایان نامه‌های حقوقی کتابی است که برخلاف عنوان مشخص و مندرج در روی جلد آن در دو مجلد، فهرست پایان نامه‌های حقوق مدنی (جلد اول) و فهرست پایان نامه‌های حقوق جزایی (جلد دوم) تهیه شده است. این مجموعه دوجلدی، حاوی پایان نامه‌های حقوقی به زبان فارسی است که مراجع، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی داخل کشور تهیه کرده‌اند. عناوین این مراجع مکانی عبارتند از: دانشگاه امام صادق (ع)، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تهران، مدرسه عالی شهید مطهری، مؤسسه پژوهشی امام خمینی (ره)، دانشگاه شیراز، دانشگاه مفید، دانشگاه قم، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه مازندران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تاکستان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان. کتاب شامل تعداد ۴۱۹۳ عنوان پایان نامه حقوقی در سطوح کارشناسی ارشد و دکتری است که جلد اول کتاب با عنوان حقوقی حاوی ۲۳۴۶ عنوان پایان نامه و جلد دوم با عنوان جزایی حاوی

کتاب شامل تعداد
۴۱۹۳ عنوان
پایان نامه حقوقی در
سطوح کارشناسی
ارشد و دکتری است
که جلد اول کتاب
با عنوان حقوقی
حاوی ۲۳۴۶ عنوان
پایان نامه و جلد
دوم با عنوان جزایی
حاوی ۱۸۴۷ عنوان
پایان نامه است

- فقدان اساسنامه‌ای مدون برای کتابخانه قوه قضائیه؛
- نبود تعریف مشخص از حوزه‌های فعالیت کتابخانه قوه قضائیه؛
- نداشتن بودجه و اعتبار مشخص برای تهیه منابع در کتابخانه قوه قضائیه؛
- نبود فضای مناسب برای کتابخانه در دادگستری‌های سراسر کشور؛
- عدم برقراری ارتباط و همکاری بین کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های موجود در دادگستری‌های سطح کشور؛
- رایج نبودن فرهنگ مناسب مراجعه به کتابخانه و کتابخوانی از سوی جامعه کاربر کتابخانه‌های قوه قضائیه.

جامعه مخاطبان کتاب

جامعه کاربر این کتاب قضا و دستگاه‌های قضایی کشورند.

کاستی‌ها و پیشنهادهای

- برای جلد اول مجموعه فهرستگان پایان نامه‌های حقوقی عنوانی که روی جلد کتاب و صفحه عنوان نقش بسته با عنوان ذکر شده در مقدمه (ص ۱۳) یکی نیست. بهتر این بود که عنوان مشترک «مجموعه فهرستگان پایان نامه‌های حقوقی» برای هر دو مجلد انتخاب می‌شد و به ترتیب عناوین «مجموعه فهرستگان

۱۸۴۷ عنوان پایان نامه است.

پوشش زمانی قرارگرفتن پایان نامه‌های حقوقی در این فهرست از سال ۱۳۳۰ تا ۱۳۸۴ است و از نظر موضوعی، پایان نامه‌های حقوق در موضوعات فرعی و زیرمجموعه حقوق شامل حقوق مدنی، حقوق جزای عمومی، حقوق جزای اختصاصی، حقوق تجارت، آیین دادرسی مدنی، آیین دادرسی کیفری، و حقوق بین الملل است.
اطلاعات ارائه شده برای هر پایان نامه شامل عنوان، پدیدآور، استاد راهنما، استاد مشاور، سال تحصیلی، مقطع تحصیلی و توصیفگرهای مناسب است.

دلایل نگارش کتاب

نگارنده در مقدمه اثر اشاره می‌کند که با توجه به نبود منبعی مناسب برای اطلاع رسانی به جامعه قضایی کشور درباره تحقیقات و پایان نامه‌های حوزه حقوق و نیز به دلیل وجود ضعف‌های موجود در سیستم اطلاع رسانی، این اثر را به نگارش درآورده است. این ضعف‌ها عبارتند از:
- فقدان تشکیلات مناسب برای راهاندازی کتابخانه از سوی قوه قضائیه؛

**شکل ارجاع دهی برای
منابع مورداستفاده در
مطالب مقدمه درست
نیست و تنها به ذکر منابع
به صورت نادرست در
پانویس ارجاعی بسنده
شده است**

**عناصر اطلاعاتی
ارائه شده برای
پایان نامه ها اغلب
غیر ضروری و ناکارآمدند**

دانشگاه آزاد اسلامی اراک به چشم می خورد، در صورتی که این دانشگاه در پوشش مکانی منابع مورداستفاده در مقدمه (ص ۱۳) قرار نگرفته است. نمونه هایی از این دست در فصل های دیگر نیز به چشم می خورد که نشان دهنده عدم تطبیق در فهرست مندرجات و پوشش مکانی ذکر شده در مقدمه است.

پوشش موضوعی ضعیف و تأکید نگارنده بر تقسیم بندی منابع ذیل نام دانشگاه ها و مراجع علمی باعث نوعی سردرگمی شده که خواننده را دچار تسلسل در بازیابی منابع مورد نیاز می کند. یکی از روش های صحیح و کاربردی امروزی در نگارش کتاب شناسی های موضوعی، قرار گرفتن رکوردها تحت موضوع های مشخص و سپس در هم کرد الفبایی عنوان اثر است. این روش به خواننده کمک می کند تا زیر موضوع مورد نظر خود به جست و جوی منبع مورد نظر بپردازد. شکل نادرست ارجاع به نام دانشگاه ها و مراجع علمی، کاربر را به جست و جوی یک موضوع تحت نام دانشگاه ها و مراجع علمی مختلف وادار می کند که این نوعی هدر دادن وقت کاربر است که با فلسفه وجودی منابع مرجع که همان کمک به کاربر برای یافتن اطلاعات مورد نیاز در کمترین زمان ممکن است، منافات دارد. بنابراین بهتر بود که عناوین پایان نامه ها در موضوعات مختلف تنظیم الفبایی عنوان می شد و برای نویسندگان آنها نمایه نام نویسنده ایجاد می گردید.

فیلهای اطلاعاتی ارائه شده برای پایان نامه ها اغلب غیر ضروری و ناکارآمدند. در صورتی که اطلاعات مفید و کاربردی ذکر نشده اند.

پایان نامه های حقوق مدنی» و «مجموعه فهرستگان پایان نامه های حقوق جزایی» برای جلد اول و دوم ذکر می شد.

مقدمه کتاب با توجیهاتی شروع شده که دلایل نگارش این اثر را از سوی نگارنده بیان می کند. شروع شدن مقدمه بدون هیچ توضیحی در موضوعات مورد بحث و ذکر دلایل نگارش اثر آن هم بدون عنوان خاص و در پوشش مقدمه صحیح نیست. بهتر بود نگارنده پس از ذکر توضیحاتی درباره رشته های موضوعی مورد بحث، به ارائه دلایل نگارش اثر زیر عنوان «دلایل نگارش کتاب» می پرداخت.

شکل ارجاع دهی برای منابع مورداستفاده در مطالب مقدمه درست نیست و تنها به ذکر منابع به صورت نادرست در پانویس ارجاعی بسنده شده است. ارجاعات در محل های درست استفاده نشده اند. برای مثال ارجاع شماره ۱ در صفحه ۷ به جای اینکه در انتهای مطلب مورداستفاده از کتاب نورالله مرادی ذکر شود، در اواسط مطلب ذکر شده و ارجاع شماره ۲ نیز به صورت نادرست و بدون شماره صفحه مورداستفاده ذکر شده است. ارجاعات صفحه ۹ نیز بدون اشاره به شکل صحیح منبع در پانویس ذکر شده اند که عنوان کتاب مورداستفاده درآمدی بر کتابداری است که به اشتباه در پانویس کتاب «درآمدی به کتابداری» ذکر شده است.

عدم تطابق مراجع علمی و دانشگاهی ذکر شده در مقدمه با عناوین همین مراجع در فهرست مندرجات مربوط به موضوعات مختلف. برای مثال در مراجع ذکر شده در فصل اول جلد اول عنوان

از این جمله می‌توان ذکر نام استاد مشاور و استاد راهنما را نام برد. پوشش زمانی منابع که مربوط به سال‌های ۱۳۳۰ تا ۱۳۸۴ است، نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیازهای کاربران باشد. عدم پوشش منابع در چند سال اخیر (۱۳۸۴ - ۱۳۸۸) یکی از نقاط ضعف چشم‌گیر این کتاب است. آنچه کاربران یک منبع اطلاعاتی و به خصوص کتاب‌شناسی‌ها را مجاب به بهره‌گیری هرچه بیشتر از منابع این چنینی می‌کند، دربرگرفتن رکوردهای اطلاعاتی جدید و روزآمد است. تکمیل قوانین در گذر زمان می‌تواند عامل مهمی در عدم بهره‌گیری کاربران از پایان‌نامه‌های چندین سال قبل و تمایل به استفاده از منابع اطلاعاتی جدید به‌شمار آید. بهتر بود که نگارنده به‌جای پوشش زمانی ۵۴ ساله‌ای که در مقدمه برای گردآوری منابع اشاره کرده است (۱۳۳۰ - ۱۳۸۴) به گردآوری منابع در یک محدوده زمانی کمتر و روزآمدتر می‌پرداخت.

عدم پوشش مکانی مناسب و مشخص از سوی نگارنده در این کتاب به‌خوبی به‌چشم می‌خورد. کتاب از حیث اینکه منابع را در حیطه جغرافیایی مشخصی گردآوری کرده باشد، ضعف دارد. نبودن برخی از دانشگاه‌هایی که قبل از تاریخ ۱۳۸۴ دارای مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق بوده‌اند، از جمله نقایص پوشش مکانی این کتاب است. از جمله این دانشگاه‌ها می‌توان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس و یا دانشگاه پردیس قم را نام برد. بهتر بود که نگارنده برای پوشش مکانی مناسب‌تر، تمام دانشگاه‌های دارای دوره‌های تحصیلات تکمیلی را بررسی می‌کرد و سپس به گردآوری منابع اقدام می‌کرد.

موارد تکراری در رکوردهای واردشده در این کتاب به‌چشم می‌خورد. برای مثال رکوردهای ۴۴ و ۷۵ در جلد دوم (مجموعه فهرستگان پایان‌نامه‌های جزایی)، گرایش دادرسی کیفری. کتاب فاقد نمایه موضوعی است. در صورتی که برای منابع فهرستگان وجود نمایه‌های موضوعی یکی از ابزارهای کمکی و بسیار مفید به‌شمار می‌آید.

در بعضی از موارد رکوردهای ذکرشده از تقسیم‌بندی موضوعی خود دور افتاده‌اند. برای مثال پایان‌نامه‌هایی که در گرایش جزای عمومی ذکر شده‌اند در اصل مربوط به گرایش جزای اختصاصی یا جزای بین‌الملل هستند و به‌عکس. رکورد ۱۳ از گرایش جزای عمومی مربوط به حقوق جزای اختصاصی است یا مورد ۶۹۹ مربوط به جزای اختصاصی است که به‌اشتباه در بخش جزای عمومی ذکر شده است. از نمونه‌های دیگر می‌توان رکورد ۲۱ از گرایش جزای عمومی و رکورد ۶۵۸ از جزای اختصاصی مربوط به حقوق مدنی را نام برد.

تقسیم‌بندی صورت‌گرفته برای پایان‌نامه‌های جزایی نوعی نقصان در این بخش را نشان می‌دهد. بهتر بود که نگارنده موضوع فرعی جرم‌شناسی را به‌عنوان زیرمجموعه پایان‌نامه‌های جزایی ذکر می‌کرد. نمونه‌هایی از قبیل رکورد ۴۲۹ از گرایش جزای عمومی و ۲۶۷ از گرایش جزای اختصاصی از جمله مواردی‌اند که جنبه جزایی و جرم‌شناسی آن قوی‌تر است.

بعضی از رکوردهای ذکرشده در دو گرایش عمومی و اختصاصی ذکر شده‌اند. در حالی که فقط به یک موضوع مربوط هستند. رکوردهای ۱۷ و ۷۰۱ به‌ترتیب از گرایش حقوق اختصاصی و حقوق مدنی از جمله این مواردند. حتی در صورت قبول اینکه پوشش موضوعی نیز وجود داشته باشد، تنها می‌تواند دلیلی برای اعمال تقسیم‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌ها باشد و نه تقسیم‌بندی تحت نام دانشگاه‌ها.

تقسیم‌بندی موضوعات جزای اختصاصی نیز بهتر است زیر سه موضوع جرائم علیه اموال؛ جرائم علیه اشخاص؛ و جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی تقسیم‌بندی شوند. این شکل تقسیم‌بندی موجب بازبایی بهتر و سریع‌تر منابع توسط کاربران می‌شود. بهتر بود که نگارنده برای تقسیم‌بندی پایان‌نامه‌های گرایش حقوق مدنی از این تقسیم‌بندی استفاده می‌کرد: اشخاص و محجورین؛ اموال و مالکیت؛ قراردادهای و تعهدات؛ مسئولیت مدنی و جبران‌ها؛ خانواده؛ ارث و وصیت؛ و سایر عقود. به‌طور کلی کتاب از نظر رعایت اسلوب خاص برای نگارش فهرستگان بسیار ضعیف عمل کرده است.

نتیجه‌گیری

در کل مجموعه فهرستگان پایان‌نامه‌های حقوقی چارچوب لازم را برای یک کتاب‌شناسی امروزی رعایت نکرده است. ضعف‌هایی که بیش از اشکالات املائی، در مجموعه دو جلدی فهرستگان پایان‌نامه‌های حقوقی به‌چشم می‌خورد، عبارتند از: نبود عنوان مشترک برای این مجموعه، به‌کارگیری ارجاعات نادرست در صفحات مقدماتی، عدم تطابق مراجع علمی ذکرشده در مقدمه با عناوین همین مراجع در فهرست مندرجات، پوشش موضوعی ضعیف، عدم پوشش مکانی مناسب و تأکید بر منابع موجود در دانشگاه‌های خاص، تقسیم‌بندی منابع تحت عنوان مراجع علمی به‌جای تقسیم‌بندی موضوعی، به‌کارگیری فیلدهای ناکارآمد برای پایان‌نامه‌های مورد اشاره، پوشش زمانی غیرروزآمد و قدیمی، وجود موارد تکراری در عناوین، نبود نمایه موضوعی، و عدم پیروی بعضی از رکوردها از تقسیم‌بندی موضوعی ذکرشده.

پی‌نوشت‌ها:

1. biranvand@gmail.com
2. S_alipur@yahoo.com

مآخذ:

۱. سلطانی، پوری؛ فروردین راستین (۱۳۸۸). دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران: فرهنگ معاصر.
۲. مرادی، نورالله (۱۳۸۷). مرجع‌شناسی: شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع، تهران: فرهنگ معاصر

**کتاب فاقد نمایه
موضوعی است. در
صورتی که برای
منابع فهرستگان
وجود نمایه‌های
موضوعی یکی از
ابزارهای کمکی و
بسیار مفید به‌شمار
می‌آید**